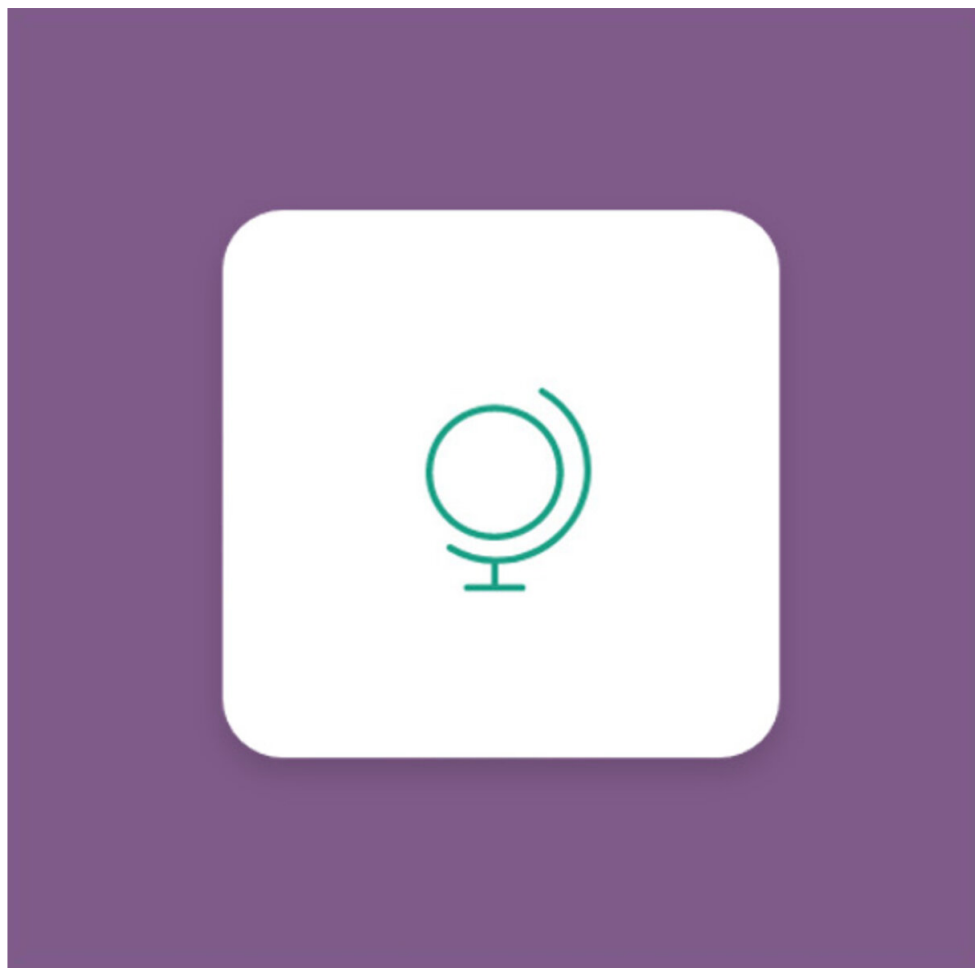

Pixi om Flersprogethed

Inspiration til at arbejde med
flersprogethed

November 2023
NCCF

Pixi om Flersprogethed

– Inspiration til at arbejde med flersprogethed

1. udgave 2024

Copyright © 2023 Forfatterne & NCFE

Forfatter: NCFE

Grafisk opsætning: Spintype.com

Indholdsfortegnelse

Forord	4
Hvad er flersprogethed?	5
Hvorfor skal man undervise ud fra en flersproget tilgang?	7
Refleksion	8
Hvordan gør man i praksis?	9
Refleksion	11
Mere viden om flersprogethed og inspiration til praksis	12

Forord

NCCF's pixier omhandler emner, som er centrale i fremmedsprogsundervisningen i det danske uddannelsessystem. Emnerne er (indtil videre) flersprogethed, funktionel grammatik, interkulturel kommunikativ kompetence, mundtlighed og ordforrådstilegnelse.

Pixierne tager afsæt i et funktionelt sprogsyn og et kommunikativt tilegnelsessyn, som også er det sprog- og tilegnelsessyn, som fremmedsprogsfagene undervises ud fra ifølge grundskolens faghæfter og læreplanerne for de gymnasiale uddannelser. Et funktionelt sprogsyn og et kommunikativt tilegnelsessyn indebærer, at man ser sproget som et redskab til at handle med, at gøre ting med, at opnå det, man gerne vil; det er sprogets funktion. Og den eneste vej til at opnå denne kompetence er at bruge sproget. Sprog er dermed både mål og middel.

Pixierne er struktureret efter 'hvad', 'hvorfor' og 'hvordan' og indledes med en kort gennemgang af de vigtigste teoretiske principper inden for emnet. Der er her tale om en kortfattet introduktion, der i sagens natur ikke er udtømmende, men er forankret i og med henvisninger til den nyeste teori inden for området. Derefter gives der praktisk, konkret inspiration til, hvordan man som lærergruppe kan arbejde videre med emnerne i fremmedsprogsfagene. Forslagene er ment som netop inspiration, og derfor er der ikke udviklet aktiviteter til alle klassetrin. Pixierne indeholder også små refleksionsaktiviteter, som fx kan bruges som udgangspunkt for diskussioner i faggrupper og læringsfællesskaber. Til slut i hver pixi kan man finde henvisninger og links til de bøger, artikler og projekter, som pixien baserer sig på, samt til, hvor man kan finde mere viden om det pågældende emne og inspiration til at arbejde videre med det.

Hvad er flersprogethed?

Den flersprogede tilgang signalerer, at alle sprog har værdi, og det, at eleverne har flere sprog med sig, anerkendes og bruges som et inkluderende udgangspunkt for undervisningen. Gennem flersprogethed får eleverne aktiveret de sprog, de kender ved, at de blandt andet bliver opmærksomme på forbindelser mellem sprogene.

Tidligere mente man, at sprog blev lagret i hjernen som separate enheder; at ens modersmål lå separat fra andre sprog, man havde tilegnet sig fx i skolen. Men forskning har vist, at sprog faktisk ikke lagres hver for sig i hjernen, og at mennesker, som er flersprogede – og det er langt de fleste mennesker i et eller andet omfang – trækker på deres flersproglige ressourcer, både når de bruger og lærer sprog, og også i andre læringssituationer.

Den amerikanske uddannelsesforsker Ofelia García argumenterer for, at flersprogethed, eller translanguaging, som hun benævner det, er en medfødt kognitiv evne, som kan bidrage positivt til læring, når elevernes flersprogede ressourcer inddrages i undervisningen. Ifølge García handler det om at forsøge at bygge bro mellem førstesprog (modersmål), andetsprog, fremmedsprog osv. for at styrke elevernes kommunikative kompetence og sproglige opmærksomhed. Arbejder man ud fra en flersproget tilgang, handler det i høj grad om at skabe en undervisningskontekst, hvor man tilskynder eleverne til at bruge det brede spektrum af sproglige ressourcer, som de har med sig: *Alle* dele af elevens dynamiske sproglige repertoire og erfaringer kan bruges som afsæt for sproglig læring og udvikling af sproglig bevidsthed.

Begreberne flersprogethed, og translanguaging samt flersprogethedsdidaktik refererer nogenlunde til det samme og henviser til undervisningstilgange, hvor man målrettet inddrager alle elevernes mangfoldige sproglige ressourcer for at styrke deres kommunikative kompetence og sproglige opmærksomhed. Det vil sige, at man som lærer inddrager de sprog, eleverne har større eller mindre kendskab til i undervisningen med henblik på at styrke deres læring og deltagelse. Flersprogethed, flersprogethedsdidaktik og translanguaging bruges ikke kun i fremmedsprogsundervisningen, men kan anvendes som didaktisk greb i alle fag til at styrke elevernes læring. I denne pixi bruger vi primært begrebet

flersprogethed, og vi har fokus på, hvilke didaktiske greb man kan arbejde med i en flersproget tilgang til fremmedsprogsundervisningen.

Vi trækker på vores flersprogede repertoire...

- når vi skifter mellem sprog eller sproglige varianter
- når vi udtrykker os på et sprog og forstår andre på et andet
- når vi trækker på viden fra flere sprog for at forstå en tekst
- når vi genkender ord, der anvendes på flere sprog, selv når disse har fået et delvist nyt udtryk (transparente ord)
- når vi medierer mellem individer uden fælles sprog
- når vi inddrager hele vores sproglige baggrund og eksperimenterer med forskellige udtryksformer
- når vi bruger paralingvistik (dvs. mimik, gestus og ansigtsudtryk)

(Anne Holmen og Helene Thise i *Flere sprog i læringen – Translanguaging i praksis*, 2021), s. 32)

Hvorfor skal man undervise ud fra en flersproget tilgang?

I fremmedsprogsgene står udviklingen af elevernes kommunikative kompetence helt centralt. For at udvikle kommunikativ kompetence skal eleverne deltage i kommunikative aktiviteter på målsproget. At udvikle kommunikativ kompetence kræver dog også, at eleverne gradvist udvikler deres sproglige opmærksomhed og metarefleksion, og her kan inddragelse af alle elevens sproglige ressourcer, dvs. en flersproget tilgang til undervisningen, være en vej til øget sproglig opmærksomhed og refleksion. En sådan tilgang kan selvfølgelig ikke erstatte kommunikativ undervisning på målsproget.

Det er særligt i forhold til udviklingen af elevernes sproglige opmærksomhed og metasproglige bevidsthed i forhold til fællestræk og forskelligheder mellem forskellige sprog, at flere sprog med fordel kan inddrages i læringen af det nye sprog. Det er her, at elevernes egne erfaringer med forskellige sprog kan bringes i spil og udbygges. Derved gøres elevernes samlede sproglige erfaringer - både de personlige og de fælles - til en værdifuld ressource og væsentlig læringsforudsætning, fordi man understøtter en læringsproces, hvor eleverne hjælpes til at knytte forbindelser mellem tidligere læring og ny læring – ganske som i andre fag. Man viser, at alle sprog har værdi, også de sprog, som skolen ikke underviser i.

Det er en særlig pointe, når man arbejder med flersprogethed, at der tages hensyn til både svage og stærke elever, fordi alle elever har et flersprogligt repertoire, som de kan trække på. En anden væsentlig pointe er, at man som lærer ikke nødvendigvis behøver at kende elevernes forskellige sprog for at inddrage dem i sin undervisning. Det er eleverne selv, der skal trække på deres sproglige ressourcer. Man kan fx spørge en elev, som har svært ved at huske et ord på målsproget, om, hvad ordet hedder på andre sprog, som eleven kender, og dermed kan man aktivere elevens flersproglige ressourcer og på den måde hjælpe eleven til at huske ordet på målsproget.

Refleksion

Vurdér jeres egen flersprogethed

Brug denne øvelse som afsæt for en dialog med kolleger eller elever om deres sproglige ressourcer. Øvelsen kan bruges til at sætte fokus på den læringsmæssige, kognitive dimension af flersprogethed og til at give flersprogethed en positiv status.

Svar på følgende spørgsmål. Man får 1 point pr. sprog og 1 point for hver gang, man kan sige 'ja'.

- Hvor mange sprog bruger du i hverdagen?
- Har du fået undervisning i fremmedsprog i skolen som barn / senere?
- Har du kolleger, familie eller venner, der bruger andre sprog end dansk?
- Har du boet i udlandet?
- Lytter du til musik/læser/ser film på flere sprog?
- Har du rejst til andre lande og lært at sige noget på et nyt sprog?

Typisk får man mellem 5 og 15 point, og I kan bruge denne score som afsæt for en samtale. I løbet af samtalen vil det formentlig stå klart, at I alle bruger flere sprog i hverdagen, og at en eller anden grad af flersproglighed er et grundvilkår for os alle.

Øvelsen er taget fra bogen *Flere sprog i læringen – Translanguaging i praksis* fra 2022 (Samfundslitteratur).

Hvordan gør man i praksis?

Projektet *Tidligere sprogstart* har tre anbefalinger, som er værd at tage med, når man arbejder med flersprogethed i sin fremmedsprogsundervisning:

- Byg bro mellem det nye fremmedsprog og de sprog, eleven allerede kender.
- Byg bro mellem det nye fremmedsprog og elevernes førstesprog.
- Inddrag sprog, der normalt ikke undervises i, for at styrke alle elevers sproglige opmærksomhed, sproglig anerkendelse og glæde ved sprog.

I det følgende foreslår vi måder til, hvordan man kan inddrage et flersprogligt fokus i fremmedsprogfagene. Aktiviteterne kan tilpasses forskellige klassetrin.

Lav et sprogportræt

Bed eleverne om at overveje, hvilke sprog de:

- *taler*
- *forstår*
- *kan læse*
- *kan skrive*
- *kender lidt til*

Bed eleverne tegne et sprogportræt, hvor de placerer sprogene på en silhuet¹ af deres krop. De skal placere sprogene ud fra, hvor de synes, at de hører til, og hvor meget de enkelte sprog fylder hos dem.

Brug portrættet som afsæt for en diskussion af, hvilke sproglige ressourcer de faktisk har med sig, hvad de forskellige sprog betyder for dem, og i hvilke situationer de bruger deres forskellige sproglige ressourcer.

1. Ffindskabelon til at lave sprogportrætter i dette inspirationsmateriale: <https://viden.ncff.dk/ncff/tvaersproglighed-i-grundskolen>

Øvelsen kan også laves som en hjemmeopgave, hvor eleverne inddrager deres forældre i snakken. Det kan være en måde at begynde en dialog om, hvordan man som forældre kan understøtte sit barn i at lære et fremmedsprog.

Sprogsammenligninger mellem fremmedsproget og andre sprog end dansk

Sprogsammenligninger kan aktivere elevernes sproglige forforståelse – både gennem de sprog, de har til fælles, og de sprog, den enkelte elev har adgang til. Eleverne kan fx oversætte ord til forskellige sprog, lave sammenligninger mellem fremmedsproget og de sprog, de kender, eller se på fonologiske forskelle og ligheder: Hvis eleverne lærer tysk, kan 'umlaut' fx være noget, den enkelte elev kender til fra fx svensk, tyrkisk, ungarsk, spansk eller slovakisk.

Sprogsammenligningerne kan også have et mere kulturelt afsæt, hvis man fx inddrager talemåder eller måder, hvorpå man udtrykker høflighed på fremmedsproget og andre sprog, som eleverne kender.

Tværsproglige strategier

Bed eleverne om at forsøge at oversætte en tekstbid på et eller to for dem ukendte sprog, fx bosnisk og italiensk til dansk, som vist i eksemplet herunder. Få dem til at reflektere over, hvilke tværsproglige strategier de anvender i øvelsen. Måske opdager de, at de faktisk kan komme med kvalificerede gæt både på ord-, sætnings- og tekstniveau med afsæt i den viden om sprog, de har med sig. Denne viden om strategier kan også give dem mere mod på at 'knække sprogkoden' i forhold til det fremmedsprog, de lærer.

Bosnisk tekst	Italiensk tekst
Ja se zovem Aldin i dolazim iz Amerike. Moja familija govori bosanski zato sto moji rodetelji dolaze iz Bosne. Trenutno studiram za ucitelja u Danskoj. Moji premedi su matematika, geografija i engleski. Ja volim da surfam i da sviram gitaru. Ja sam ranije volio da plivam u toplom, plavom moru u Americi, ali ovde u Danskoj je voda previse hladna. Ja jako volim dobru hranu. Moje omiljeno jelo je pita sa sirom.	Mi chiamo Mario e vengo dagli State Uniti. La mia famiglia parla italiano perché i miei genitori vengono dalla Italia. Al momento sto studiando per diventare un insegnante in Danimarca. Le mie materia sono matematica, geografia e inglese. Lo amo surfare u suonare la chitarra. Prima mi piaceva noutare nel caldo mare azzurro degli Stati Uniti, però qua in Danimarca penso che sia troppo freddo. Mi piace tanto il cibo buono. Il mio piatto preferito è la lasagna fatta dalla mia nonna.

Aktiviteten er taget fra artiklen ”Tværsproglighed som redskab til udvikling af sproglige strategier på tværs af sprogfag: at åbne døren til sprogbrugerens samlede progressourcer” af Ida Gyde Hansen og Nanna Jørgensen.

Flersprogede tekster

Flersprogede tekster er eksperimenterende tekster, der blander to eller flere sprog sammen, fx i digtform. De leger med sprogets former, regler, strukturer og betydninger. Sådanne tekster kan typisk give grobund for spændende diskussioner om fx det flersprogede jeg's identitet og om sproglige valg i tekster. De kan også bruges til at skabe opmærksomhed omkring sproglærings- og sprogbrugsprocesser i fremmedsprogsundervisningen og bidrage til at øge flersproglig opmærksomhed.

Med afsæt i flersprogede tekster kan man også lade eleverne arbejde kreativt med deres egen flersproglighed og inspirere dem til at skabe deres egen flersproget poesi. Her er det en vigtig pointe, at man som lærer ikke kun har målsproget for øje eller på, om brugen af målsproget er rigtig eller forkert. Målet er ikke korrekt sprogbrug, men snarere at ændre tilgangen til sproglæring og give eleverne mulighed for at arbejde kreativt med egne sproglige ressourcer.

I artiklen ”Multilinguale digte i det flersproglige fremmedsprogsundervisningsrum” af Juljana Gjata Hjorth Jacobsen fra 2021 kan man se forskellige eksempler på flersproget poesi.

Refleksion

- I hvilken grad arbejder I allerede med flersprogethed på jeres skole?
- Hvordan kan I på jeres skole på tværs af niveauer og sprogfag arbejde med flersprogethed?
- Hvilke typer af aktiviteter bruger I typisk? Har I prøvet noget, der minder om ovenstående aktiviteter?
- Hvordan kan I bruge ovenstående øvelser i jeres kontekst? Skal de tilpasses?
- Hvordan tager jeres elever imod flersprogethedstilgangen i fremmedsprogsfagene?

Mere viden om flersprogethed og inspiration til praksis

Bøger, artikler m.m.

Daryai-Hansen, P., Jensen, R. & Poulsen, M. (u.å). *Flersprogethedsdidaktik i den tidlige engelskundervisning*. EMU. <https://emu.dk/grundskole/engelsk/tidlig-sprogstart/flersprogethedsdidaktik-i-den-tidlige-engelskundervisning>

Daryai-Hansen, P. & Drachmann, N. (u.å). *Flersprogethedsdidaktik i den tidlige tyskundervisning*. EMU. <https://emu.dk/grundskole/tysk/tidlig-sprogstart/flersprogethedsdidaktik-i-den-tidlige-tyskundervisning>

Drachmann, N. (u.å) *Sproglig opmærksomhed i begynderdidaktikken – en flersproget tilgang til formfokusering i tyskundervisningen*. Det Nationale Center for Fremmedsprog. <https://ncff.dk/didaktisk-udvikling-viden-og-behov/fra-uddannelse-til-praksis-formidling-af-opgaver-og-afhandlinger-i-fremmedsprogsdidaktik/sproglig-opmaerksomhed-i-begynderdidaktikken-en-flersproget-tilgang-til-formfokusering-i-tyskundervisningen>

Holmen, A. og Thise, H. (2021). *Flere sprog i læringen: Translanguaging i praksis*. Samfundslitteratur.

Holmen, A. og Thise, H. (2019). Interview med Helene Thiese og Anne Holmen. Sprogforum podcast. <https://podcasts.apple.com/dk/podcast/sprogforum/id1438380346>

Jacobsen, J. G. H. (2021). Multilingvale digte i det flersproglige fremmedsprogsundervisningsrum. *Liv i Skolen*, 23. årgang (1), 14-23. <https://cfu.via.dk/-/media/cfu-ny/faglig-inspiration/dansk-som-andetsprog/dokumenter/1-2021-liv-i-skolen-nr-1-2021-web>

Hansen, I. G. & Jørgensen, N. (2021). Tværsproglighed som redskab til udvikling af sproglige strategier på tværs af sprogfag: at åbne døren til sprogbrugerens samlede sprogressourcer. I: Lund Nielsen & A. Madsen Kvols (red.), *Læreruddannelsen som udviklingslaboratorium for god undervisning og uddannelsen: læringspointer og ny viden* (s. 44-53). VIA University College. <https://www.via.dk/-/media/VIA/samarbejde/lulab/dokumenter/lulab-publikation-nr-2.pdf>

Flersprogethedsdidaktik – undervisningsmaterialer til grundskolen og gymnasiet

PE-LAL-projektet (Plurilingual Education – Students' Language Awareness across educational Levels) har i samarbejde med århusianske og københavnske lærere udviklet en række undervisningsmaterialer til brug i folkeskolens 1., 5., 7. og 9. klasse samt i Almen Sprogforståelse i 1.g i gymnasiet. Alle undervisningsmaterialer kan downloades på <https://engerom.ku.dk/forskning/centre/flersprogethedsdidaktik/undervisningsmaterialer/>

Tidligere sprogstart

I projektet Tidligere Sprogstart har sproglærere fra fem københavnske folkeskoler i samarbejde med faglige konsulenter fra Københavns Universitet og Københavns Professionshøjskole fra 2016 til 2018 opdateret og udviklet:

- pædagogiske metoder og materialer til tidlig sprogundervisning i engelsk, fransk og tysk
- grund-, efter- og videreuddannelse inden for begynderdidaktik og flersprogethedsdidaktik

Undervisningsmaterialer m.m. kan downloades på <https://tidligeresprogstart.ku.dk/>

Viden om fremmedsprog – NCFF's vidensbank

Få inspiration til at undervise ud fra en flersproget tilgang i NCFF's vidensbank.

<https://viden.ncff.dk/Kategori/Flersprogethed>

Materialepakker

NCFF's materialepakke om flersprogethed til sprogfagene engelsk, fransk, spansk og tysk indeholder en introduktionsvideo til flersprogethed (på målsproget), refleksionsspørgsmål, henvisninger til anvendt og relevant litteratur og eksempler på tasks og aktiviteter til brug i fremmedsprogsundervisningen. <https://ncff.dk/til-din-undervisning/materialepakker>

Flersprogethed i AP – forløb til gymnasiet

AP-lærere på Københavns åbne Gymnasium har i et projekt støttet af NCFF arbejdet med at øge elevernes lyst til sprog og deres opmærksomhed på sammenhænge mellem sprog. Gymnasielærerne har udarbejdet materialer til forskellige emnebaserede AP-forløb med flersproget vinkel. <https://ncff.dk/til-din-undervisning/ungdomsuddannelser/flersprogethed-i-ap>